

VẤN ĐỀ VĂN HOÁ ở các lễ hội đầu năm

NGUYỄN PHAN KIÊM



Tháng Giêng có nhiều lễ hội, sau Tết nguyên đán kéo dài cả tuần là đến tết nguyên tiêu, rồi lễ hội các địa phương. Lễ hội Chợ Viêng, lễ khai ấn đền Trần (Nam Định), chùa Hương (Hà Tây) Yên Tử (Quảng Ninh), Hội Lim (Bắc Ninh)... và vô số lễ hội ở miền Nam, miền Trung cũng đã khai hội. Ấn tượng đầu tiên cho tất cả mọi người đi hành hương hay du lịch là sự quá tải và vô số vấn đề về văn hoá, về tâm linh đáng quan tâm...

1. Một anh bạn tôi ở tận Tp Hồ Chí Minh sau mấy ngày chờ bà xã đi lễ đầu năm than thở: Ngày tết bây giờ những nơi thờ tự như thế sao đông đúc quá, toàn người là người với khói nhang mù

mịt. Tôi còn nhớ thuở nhỏ thỉnh thoảng cũng ghé chùa ngày tết có đông hơn ngày thường, nhưng đâu có "quá trời người" như bây giờ. Nam thanh nữ tú, nam phụ lão ấu, quý ông quý bà, sang hèn giàu nghèo, ai cũng một bó nhang to dùng chen chúc nhau mà lạy.

Đêm giao thừa tôi đến một ngôi chùa nhỏ trong xóm gần nhà, thấy một vị sư trẻ mắt mũi đỏ gay, giữa đêm trời lạnh mà mồ hôi mồ kê nhễ nhại, vì phải đi nhổ những bó nhang rừng rực cháy nhúng vào một chậu nước to tướng và chất thành đồng ở góc sân. Thấy tôi sơ rờ nhìn có vẻ ái ngại, vị sư phân bua "ai cũng muốn đốt nhiều để cầu phước, nhà chùa đã khuyến cáo mỗi người chỉ

đốt 3 cây nhang thôi thế mà chẳng ai nghe". Mà đâu chỉ chuyện đốt nhang, còn giấy tiền vàng mã nữa, những "lò" đốt vàng mã của nhà chùa trong những ngày tết lúc nào cũng "chạy hết công suất", ngày tết đi ngoài đường mà thấy xa xa khói bốc lên như... cháy nhà thì đích thị đó là chùa hay đền miếu rồi.

Câu chuyện một ngôi chùa nhỏ phía Nam đã như vậy, ở ngoài Bắc, ngôi đền chuyên "cho vay tiền" là Đền Bà Chúa Kho (Bắc Ninh) thì đủ biết việc đốt vàng mã khủng khiếp đến nhường nào. Một tín chủ muốn "vay tiền" đã biện vài ba mâm vàng mã (mỗi mâm 300-400 ngàn đồng) mà mỗi ngày trong hai tuần đầu năm, ngôi đền này thu hút chừng 1 vạn người đến cầu xin. Không phải một lò thiêu sớ xinh xinh như các di tích khác mà ở đây có hẳn lò to bằng mấy gian nhà, lửa cháy rừng rực hết ngày này sang ngày khác.

Nếu xong một cái tết mà lượng khí Các bon ních trong khí quyển có tăng lên, ảnh hưởng đến... hiệu ứng nhà kính toàn cầu, thì đích thị là dân Việt Nam có góp... công lớn. Cứ thử nhẩm tính một mùa tết toàn dân ta đã biến ra tro bao nhiêu tỉ tiền nhang khói? Chưa nói đến chuyện hiệu ứng nhà kính, có vô số nơi đã xảy ra hỏa hoạn vì đốt vàng mã, tài lộc chưa thấy mà đã táng gia bại sản.

Xin lưu ý, đạo Phật không có kinh nào khuyến khích đốt vàng mã, nhiều chùa ghi rõ biển: "Không mang vàng mã vào chùa". Một ngôi chùa ở tp Hồ Chí Minh đã đề nghị những ai định cúng vàng mã xin hãy cúng tiền vào quỹ nhân đạo, nhờ đó nhà chùa đã có hơn 1 tỷ đồng để giúp đỡ người nghèo.



Đi trả nợ Bà Chúa Kho

Ở Trung Quốc, người ta đã cấm đốt vàng mã trong tang lễ.

2. Ấy là chuyện nhang khói, vàng mã, còn chuyện "ruộng phước", chữ nghĩa gọi "Phước điền tam bảo", dân gian nôm na là "cúng dường", tôi để ý đến đâu cũng "giăng giăng" hòm công đức, những người sau khi thấp rất nhiều nhang khói vái thể nào cũng móc "bóp dằm" bố thí công đức, tờ xanh tờ đỏ, người bình thường hay nghèo nghèo cũng ráng đổi tiền lẻ năm mười ngàn để mà còn mong được hưởng chút phước đức trong năm mới.

Ở trong Nam đã vậy, ngoài Bắc cũng nhiều chuyện phải bàn. Ai cũng có tâm lý phải cúng mỗi vị Thần Phật một chút tiền nên thi nhau đổi tiền lẻ đi lễ. Người ta không bỏ hòm công đức, "tâm xuất Phật biết" mà ấn vào tay, vào mũ, vào râu những pho tượng uy nghi những đồng tiền lẻ đủ các loại,

trông hết sức phân cảm. Đây là một cách cúng bái rất vô lễ.

Có nơi thì vung tiền lẻ lên bàn thờ, vút tiền xuống bể nước. Giếng Thiên Quang, nơi thu hút ánh sáng trời cao trong Văn Miếu - Quốc Tử Giám (Hà Nội) cũng bị nạn vút tiền xuống làm cho ô uest. Không biết người ta học được cái thói vung tiền lẻ để cầu tài cầu lộc ấy ở đâu ra...

Và còn chuyện này nữa trời ạ, nơi nào tôi cũng thấy "Cúng sao giải hạn", tôi nghe được nơi một bàn cúng sao như thế. "Năm nay gia đình tín nữ có mấy người bị sao Kế Đô, La Hầu, Thái Bạch chiếu, xui lắm, phải cúng giải hạn thôi". "Thế thấy cho con ghi tên cúng", và chị kia lại mở bóp đằm. Thầy không ép phải cúng nhiều nhưng nếu tín nữ có lòng thành thì nên cúng 18 tinh quân, mỗi vị một tờ sớ sẽ hiệu quả hơn... nhà chị kia có đến 3 người bị sao xấu chiếu, mà 10 ngàn đồng một tờ sớ, vị chi mỗi người trăm tám, ba người năm trăm tư, những tờ giấy xanh được đưa ra, thành kính và trân trọng... Anh bạn tôi kể tiếp.

Tiếc là các nhà chùa và các ban quản lý di tích không có sự nhắc nhở nghiêm khắc nên những hành vi thiếu văn hoá này ngày một tràn lan.

3. Đây là chuyện cúng bái, bây giờ đến chuyện trộm cắp trong những ngày tết, ngày lễ hội.

Vụ đường hoa ở Hà Nội, nam thanh nữ tú com lê cà vạt sống giữa thủ đô ngàn năm văn hiến hè nhau vặt sạch hoa. Người ta tranh cướp nhau để bê được chậu hoa, cây cảnh mang về. Một cô bạn tôi than thở hôm 23 tháng Chạp, đưa ông Táo về trời, đi đường

làm sao mà bị cướp mất... sợi dây chuyền. Ông bạn khác sáng mùng 3 đi lễ Đại Nam quốc tự ở Lạc cảnh Đại Nam văn hiến tận Bình Dương, bị kẻ gian móc mất cái điện thoại di động... Ông bạn miền Nam than thở.

Thực ra chuyện mất cắp ở các lễ hội khá phổ biến. Tại lễ hội khai ấn đền Trần, không ít người khóc dở mếu dở vì bị mất cắp. Rồi những chuyện khác, giá dịch vụ ngày tết tăng vô tội vạ, giữ xe đi lấy năm, mười ngàn đồng, chùa càng đông càng khó gọi xe càng lấy đắt, chẳng phải cướp tiền hợp pháp là gì?

Ở Chùa Hương, lễ hội lớn nhất cả nước, năm nào cũng vậy, tình trạng chặt chém, bắt chẹt du khách, cò mồi, trộm cắp, cướp giật, đánh bạc... cũng thường xuyên xảy ra. Bên cạnh đó là tình trạng thu phí dò quá quy định, tình trạng chen lấn, xô đẩy, vệ sinh môi trường, vệ sinh an toàn thực phẩm, quá tải tại các bến đò...

Mới hôm qua đây báo chí cũng đưa tin vụ cướp ấn ở đền Trần Nam Định. Hàng chục ngàn người châu chực nửa ngày trời để nửa đêm khai ấn thì nhất loạt hè nhau xông vào... cướp, nhiều người phải khiêng cấp cứu vì bị giẫm đạp tới tả, Họ tin là có được cái dấu ấn của vua ấy sẽ may mắn trong việc thăng quan tiến chức, mà không hề nghĩ dấu ấn đi cướp ấy có linh thiêng hay không?

Ba tháng mùa xuân, mùa lễ hội vừa mới bắt đầu, mong sao mọi người có một mùa lễ hội phù hợp với điều kiện thu nhập, an toàn và có văn hoá. Để đạt được mục tiêu này, trách nhiệm không chỉ ở phía người dân. ■